

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10783007>

AJAL BATALYONI

Koraboyev Murodjon

Oriental universiteti katta o'qituvchisi

Soyibjonova Lobar

Oriental universiteti iqtidorli talabasi

Annotatsiya: Yarmuk jangi. Milodiy 636-yil, hijriy 15-yil. Buyuk mujohid Ikrima ibn Abu Jahl o'tmishda qilgan gunohlarini o'z qoni ila yuvmoqqa ahd qildi. U shahidlikni tanladi. Rum imperiyasiga qarshi kurashda misli ko'rilmagan jasoratga yana to'rt yuz kishi qo'shildi. Xo'sh, bu to'rt yuz kishi kimlar edi? Nega ular Ikrimaga ergashdilar? Bu savollarni oydinlashtirish uchun biroz orqaroqqa qaytamiz.

Kalit so'zlar: Yarmuk jangi, 636-yil avgust, Rum imperiyasi, Xiraql, Xolid ibn Valid, Mahan, Ikrima ibn Abu Jahl, Xoris ibn Hishom, Ayosh ibn Abu Robi

Rosululloh sollollohu alayhi vassallam egallashni orzu qilgan Shom yerlari birin-ketin raqiblarini yer tishlatib kelayotgan musulmonlar nishoniga aylandi. Musulmonlar bosib olgan Suriyani qaytarish uchun Vizantiya imperatori Gerakliy I (Hiraql) 140 ming Vizantiyadan, 100 ming armanlardan, jami 240 minglik qo'shin to'plagan bunga sabab bo'ldi. Bu raqamlar turli manbalarda turlicha, masalan, 200 ming, 100 ming... Sababi, har kim o'z qo'shini sonini kamaytirib, raqib tomon lashkarini ko'paytirib aytishi tabiiy hol, albatta. Ammo shunisi aniq-ki, rumliklar musulmon lashkaridan bir necha barobar ko'p bo'lgan. Qo'shin ikkiga bo'lingan, bir qismiga imperatorning ukasi Teodor, bir qismiga esa kuchli qo'mondonligi bilan nom qozongan. Mahan (ba'zi manbalarda Vahan, ba'zi manbalarda Vaan/Bahan) boshchilik qilishardi. Qo'shin tish-tirnog'igacha qurollangan, son jihatdan ustunlik ularga muqarrar g'alabani va'da

qilardi. O'ng qanotni tashkil etgan Grigoriyning 30 minglik piyodadan iborat lashkari zanjirdan foydalandi. Bu zanjirlar ularning og'ishmas jasorati ramzi bo'lib xizmat qilar va ularning joyidan bir qadam ham ortga jilmaslik uchun o'lishga tayyorliklarini ko'rsatib turardi¹

Milodiy 636-yil avgust oyi. Musulmon qo'shini dastlab 34 ming, keyinchalik Yamandan kelib qo'shilgan 6 ming kishilik yordam kuchi bilan jami 40 minglik qo'shin dushmanga qarshi jang uchun tayyorgarlik ko'ra boshladilar. Bu muhtasham qo'shinda buyuk sahobalar, sahoba ayollar ham bor edi, xususan, Abu Sufyon, uning xotini Xind binti Utba, Amr ibn Os, Ikrima ibn Abu Jahl, Zubayr kabilar. Qo'shinga qo'mondonlikni esa Abu Ubayda o'z zimmasiga olgandi. Mashhur sarkarda Xolid ibn Valid qo'shin qo'mondoni bo'lmasa-da, ammo barcha jang taktikalarini, manyovrlarini u ishlab chiqqan. Xatto, jang bo'lib o'tadigan Yarmuk daryosi bo'yidagi tekislikni ham u tanlagan².

Shunday qilib jang boshlandi. Rimliklar mag'lubiyat haqida hayollariga ham keltirishmayotgandi. Musulmonlar esa o'zlaridan bir necha barobar ustun dushmandan faqatgina Yaratgangagina suyanib, jasorat bilan olg'a borishardi. Dastlabki birinchi kun o'zaro yakkama-yakka janglar, bir-birini sinash uchun yengil sinashma janglardan iborat bo'ldi. Ikkinchi kun Rum qo'shini markazni chalg'itib turib o'ng qanotga, Amr ibn Os tomonga zo'r berishdi. Ikkinchi, uchinchi kunlar shiddati aynan o'ng qanotga qaratilgandi. Musulmonlar juda ko'plab talofot ko'rdilar, shu o'rinda Rim qo'shinini ham yaxshigina yo'qotishlarga ro'baro qildilar.

Jangning shiddatli 4-kuni ham boshlanish arafasida. Har ikki tomon ham bugun hal qiluvchi kun ekanini yaxshi anglab turibdilar. Musulmon qo'shinini 3 kundirki hali ham yengilmagani Rum qo'shinini biroz sarosimaga solardi. Nihoyat jang boshlandi. Mahan bugun ham musulmon frontining o'ng tarafiga hujum qilishdan boshladi. Xolidning buyrug'i bilan chap qismdagi ikki korpus o'z frontidagi rimliklarga qarshi

1 A.I. Akram. Xolid Ibn Al-Valid. Yengilmas qo'mondon – T"Yangi asr avlodi" 2022. 574-bet
2 J. Turboniyning "Islom ummatining 100 buyuk shaxsi" kitobida bu fikr Abu Sufyondan chiqqanligi keltiriladi.

hujunga o'tgandi¹. Dastlab bu yaxshi foyda berdi, ammo uzoq vaqtga emas. Rimliklar kuchli o'q yomg'irini yog'dira boshladilar. Minglab mohir kamonchilar tomonidan otilgan otgan o'q shu darajada ko'p edi-ki, xatto ba'zi manbalarda “do'ldak yo'g'ayotgan o'qlar ortidan Quyosh ko'rinmay qolgandi”² deb yoziladi. Musulmonlar juda katta talofot ko'rdilar. Biror kishi yo'q edi-ki, yaralanmagan bo'lsa. Jumladan, 700 janchi bir ko'zidan ayrildi. Bular ichida Abu Sufyon ham bor edi. Ikkinchi ko'zini Yarmuk jangida yo'qotdi³. Shu tariqa qolgan umrini islomga bag'ishlagan shaxs butunlay ko'r bo'lib qoldi. Musulmonlarning boshiga tushgan bu falokat tufayli ushbu jangning to'rtinchi kuni tarixga “Yo'qotilgan ko'zlar kuni” nomi bilan kirdi⁴. Ahvol og'ir, vaziyat jiddiy. Nimadir qilish kerak. Bugun hal qiluvchi kun. Ammo musulmon qo'shiniga sezilarli darajada kuchli zarar yetgan, nimadir qila oladigan vaziyatda emas edilar. Shunday vaziyatda maydonga Ikrima ibn Abu Jahl chiqdi. U har qanday inson hayotida bo'ladigan ikki tanlovdan birini qabul qildi. U din yo'lida shahid ketishga ahd qildi. Qilichining qinini shartta ikki bo'lib tashlagan Ikrima o'z quroldosh birodarlariga shunday xitob qildi: “Xoy musulmonlar! Kim shahid ketishga qasam ichadi?” Uning bu chaqirig'iga to'rt yuz kishi “labbay” deb javob berdi. Musulmonlar go'yo musobaqalashganday birin-ketin Ikrimaga qo'shilishdi. Xolid amakivachchasini muqarrar o'limdan qaytarmoqchi bo'ldi, ammo Ikrima ko'nmadi. U Xolidga javoban: “O'z holimga qo'y meni, ey Xolid! Sen ko'pdan buyon Rosululloh sollalohu alayhi vassallamning sahobasi bo'lib kelgansan. Men esa otam bilan birga uning ashaddiy dushmani sanalganman. O'tmishdagi gunohimni yuvishga imkon ber⁵. Shunday qilib o'lishga qasam ichgan bu guruh “Ajal batalyoni” nomini oldi va komandiri Ikrima bn Abu Jahl boshchiligidagi jangchilar shonli tarixda qahramonlar sifatida qolishdi.

Ikrima jangga kirar ekan, qalbida zarracha g'animdan qo'rquv hissi yo'q edi. Uning butun qalbini birodarlariga yordam berish, islomga yordam berib gunohlarini

1 A.I.Akram. Xolid Ibn Al-Valid. Yengilmas qo'mondon. – T.: Yangi asr avlodi. 2022. 600-bet

2 Voqidiy: 146-148-b

3 J. at-Turboniy. islom ummatining 100 buyuk shaxsi. – Istanbul. 2020. 231-bet

4 A.I.Akram. Xolid Ibn Al-Valid. Yengilmas qo'mondon. – T.: Yangi asr avlodi. 2022. 602-bet

5 “Isharatu alat-toriq” 1-39.

yuvish ilinji qoplab olgandi. Ikrima nafaqat frontning o'z hududidagi rimliklarni qaytardi, balki uning qanotiga bostirib kirgan rimliklarga yaxshigina zarba ham berdi. 1. Qurshov halqasini yorib tashlash uchun dushman markazi tomon otildi. Rimlik qo'mondonning buyrug'iga binoan barcha kamonchilar Ikrima ibn Abu Jahl va uning o'lim guruhi tomon o'q yog'dira boshladilar. Kamon o'qlaridan jon bergan Ikrimaning oti yerga yiqildi. Ikrima uning tagidan chiqib yana dushmanga otildi. Juda qattiq yaralangan Ikrima jangdan to'xtamay, olg'a boraverdi. Uning bu mardonavor jasoratini ko'rgan guruhi unga ergashdi. Ikrima to dushman uni boshqa qurol ko'tara olmaydigan darajaga olib kelgunga qadar jang qildi. Batalyon jangchilarining muqarrar o'lim tomon otilganidan rimliklar hayratga tushishdi. Oz fursatda Ajal batalyoni rimliklarni ortga tisarilishga va chekinishga majbur qildilar. Shu tariqa batalyonningqahramon jangchilar musulmon qo'shinini qurshov halqasidan chiqarib yuborishga muvaffaq bo'ldi².

O'z vazifasini a'lo darajada bajargan batalyon komandiri Ikrima chalajon holatda yerga yiqildi. Uning tanasi safdoshlari orasida qolib ketdi. Jang tugagach Xolid jonajon amakivachchasi Ikrimani qidirtirdi. Uning tanasi og'ir yaralangan Xoris ibn Hishom va Ayosh ibn Abu Robinig orasida yotardi. Uchchalasi ham hali tirik, ammo juda og'ir ahvolda qonga belanib yotardilar. Xoris ibn Hishom suv so'radi, lekin Ikrimaning holatini ko'rib, "Birinchi suvni Ikrimaga beringlar. U mendan ko'ra muhtojroq" dedi. Ikrima suvni ichmoqchi edi, Ayoshning ahvolini ko'rib u ham suvdan bosh tortdi. "Ayosh ichmaguncha bir qultum ham suv ichmayman" deb turib oldi. Suvni Ayoshga tutishganda "Suvni birinchi so'ragan odam ichsin" deya qaytardi. Suvni Xorisga olib borganlar ne ko'z bilan ko'rishsinkim, Xorisning joni uzilib bo'lgan edi. Shoshih suvni Ikrimaga olib o'tdilar, ammo u ham omonatini topshirgan edi. Oxirgi umid bilan Ayoshga tutdilar, u ham vafot etgandi...

Ajal batalyonidagi ont ichganlarning deyarli hammasi vafot etdi, juda oz qismi og'ir yaralanib, tirik qolgandi. Vafot etganlar orasida Ikrimaning o'g'li Amr ham bor edi. U ham omonatini Egasiga shu jangda topshirdi.

1 A.I.Akram. Xolid Ibn Al-Valid. Yengilmas qo'mondon. – T.: Yangi asr avlodi. 2022. 603-bet

2 J.at-Turboniy. Islom ummatining 100 buyuk shaxsi. – Istanbul. 2020. 227-bet

Jangning beshinchi kuni rimliklar sulh taklif qilib elchi jo‘natishdi. Ammo Xolid ibn Valid bunga rozi bo‘lmadi. U rimliklarning ancha holdan toyganini bildi va endi hujumga o‘tishga buyruq berdi. Musulmonlar safida sog‘ jangchining o‘zi qolmagandi, rimliklar ham kattagina yo‘qotishlar ko‘rgandi. Ikkala taraf ham bazo‘r oyoqda turardi. Shunday bo‘lsa-da, musulmonlar qarshi hujumga o‘tishdi. Bugungi kun rimliklarni chekinishi va o‘limi bilan kechdi. Oltinchi kun rimliklar qocha boshlashdi. Biroq Xolid ibn Valid ularni yo‘lini avvaldan to‘sib qo‘ygandi. Tor darada qolib ketgan rimliklar endi burchakka tiqilib qolgandi. Na bir qochish yo‘li bor, na bir najot. Shu tariqa oltinchi kuni musulmonlar rimliklar qo‘shinini tor-mor keltirdilar. Buyuk jang yakunlandi.

Bu g‘alabada Ajal batalyonining hissasi katta, albatta. Ular oxirgi vaziyatda qahramonlik ko‘rsatib, jang natijasini o‘zlari tomonga o‘zgartira oldilar. Misli ko‘rilmagan jasorat bilan dushman qo‘shinini kunpayakun qildilar. Yuzlab rimliklarni qilichdan o‘tkazib, qo‘shinning qolgan qismi yuragiga qo‘rquv soldilar. Mardlarcha qilgan ishlari quroldoshlarini o‘limdan asrab qoldi. Oz sonli qo‘shin bilan juda katta qo‘shinni mag‘lubiyatga uchratishga sabab bo‘ldilar. Bu jang yo‘lida o‘lgan minglab safdoshlari bekorga jon bermaganliklarini isbotladilar. Va yurtdoshlari qalbida, insonlar qalbida mangu jasorat ramzi bo‘lib qoldilar!

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. *J. at-Turboniy. Islom ummatining yuz buyuk shaxsi. – Istanbul.: “FURKAN NESHRIYAT” 2020.*
2. *A.I. Akram. Xolid ibn al-Valid. Yengilmas qo‘mondon. – T.: Yangi asr avlodi. 2022.*
3. *Fatkh.uz*